

Мусьяна Сосина

Бүгд саагс сарыала

Мусьяна Сосина

Бүгд саас сарыала

Хоноонор

Дьокуускай куорат
"Пора роста"
2024

УДК 821.512.157-1-93
ББК 84(2=634.1)6-5

Сосина, Мусьяна

С66 Оҕо саас сарыала : хоһооннор / Мусьяна Сосина - М. П.
Попова.- Дьокуускай: Пора роста, 2024. - 36 с.
Агентство СІР НБР Саха

Хомурунньукка үгүс сыл оҕону ийтиигэ үлэлээбит оҕо бэйиэтэ Мусьяна Сосина тулалыыр
эйгэ, ийэ-аҕа, төрөөбүт дойдуга таптал тустарынан хоһоонноро киирдилэр.

Уһуяан иитээчилэригэр, алын кылаас учууталларыгар, төрөппүттэргэ ананар.

УДК 821.512.157-1-93
ББК 84(2=634.1)6-5

© Мусьяна Сосина – Марфа Прокопьевна Попова, 2024
© Образовательный портал «Пора Роста», 2024

КУОБАХ

Туора-маары ыстанабын
Хаарга суолбун муннарабын,
Кылар харах буолбатахпын,
Ойуоккалас кубахчааммын.

ТАБА

Халын хаартан толлубаппын,
Тымныыттан куттамаппын.
Сытыы муостаах табабын,
Сахам сирин таптыыбын.

БӨРӨ

Чулбугур хоноруулаах,
Сытыы тиистээх бөрөбүн,
Үөрбүн кытта сылдьаммын
Бултуурбун сөбүлүүбүн.

ЭНЭ

Халын тайба хаһаайынын
Тыатаабыны тыытыман,
Олус бөдөҥ бэйэтин
Олох, олох кыһырдыман.
Кини кыһын утуйар,
Арбабыгар сынньанар.

ТАЙАХ

Буур тайах сэрэхтээх,
Сүдү үрдүк унуохтаах,
Бөдөн, бөбө туйахтаах
Адаарыйбыт муостардаах.

Улахан төбөтүнэн
Уна-хангас хайыһар.
Салгыны сытырҕалаан,
Дьоһуннук тутта хаамар.

САҢЫЛЧААН

Тоҕо эрэ дьон бары
Саһылчааны сирэллэр,
Тоҕо эрэ албынчыгын,
Куһаҕанын кэпсииллэр..

Онтон саһыл барахсан,
Олус кэрэ дьүһүннээх.
Күнгэ ооньуур кэрэ өгнөөх,
Сымнаҕас, сылаас түүлээх.

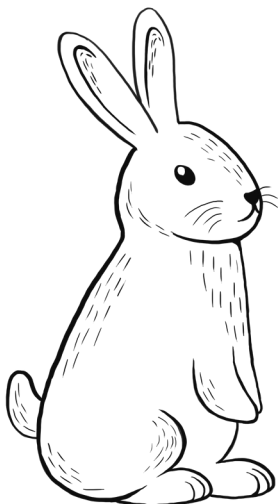
Синньигэсчээн сирэйдээх,
Ыйаастыгас харахтаах.
Имигэсчээн таһаалаах,
Уһун, хойуу кутуруктаах.

КУОБАХ

Куттас куобах буолбатахпын,
Быһый атах куобахпын,
Халын хаарга хаайтарбакка
Ханна баҕар тийэбин.

Кулгаахтарбын хоротон,
Олус чуордук истэбин,
Өрө көтө ойуоккалаан
Тулабын көрүнэбин.

Куттал суоһуур түгэнигэр
Доботторбун саныыбын,
Сири күүскэ дирбийэммин,
Сэрэтэн биллэрэбин.

ТИИНГЧЭЭН

Кутурукпар тирэнэммин,
Тииттэн тииккэ ыстаныам.
Мутуктары аабыталаан
Ахсаанна дьарыктаныам.

Мэник-тэник тиингчээммин,
Мастан-маска ойобун.
Үрдүк тииттэн барыгытын,
Билэ-көрө сылдыбын.

Саҥа хаарга мэниктээммин,
Оһуор тиһэ ойуоккалыам.
Хаһаастарбын кэрийтэлээн,
Амсайаммын астыныам.

КЫРСА

Сылаас түүлээх кырсабын
Хаарга үөмэ хаамабын,
Кутуйабы бултааммын
Хара тыаны барыыбын.

КИИС

Кыраһыабай киисчээммин,
Күндү түүлээх кыылчааммын,
Кырымахтаах сонноохпун
Үс муннук кулгаахтаахпын.

КУОБАХ

Хара харах куобахпын,
Хара мэҥнээх кулгаахпын,
Кыһын, сайын уларыттар
Хойуу түүлээх сонноохпун.

САҢЫЛ

Күндү түүлээх саһылбын
Халыҥ хаарга хаамабын.
Кутуругум суолбун сотор,
Булчуттары муннарар.

КУОСКА

Куоскам оһох үрдүгэр
Ойон тахсан курдьугунуур.
Халаачыктыы сууланан
Тугу эрэ олонхолуур

Эһэм ону истэн баран:
«Тымныйыһык!» - диэбитэ.
Арааһа кини куоскалыын
Өйдөһөллөр эбит ээ...

БЭРЭЭДЭКТЭЭХ КЫЫЧА

Куоскам остуол үрдүттэн
Харахтарын араарбат,
Олоппоско ойон тахсан
Харыс сири хамсаабат.

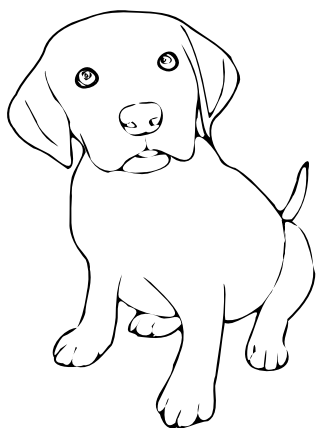
Үтүө мунха түмүгэр
Буспут балык сытыгар,
Кини бүгүн ымсыырбыт
Сиэбин олус баҕарбыт.

Бэрээдэктээх Кыычабар,
Балыккыттан бэрсээрий.
Күөх Боллох кэһиититтэн
Куоскабын күндүлээрий.

МИН ЫТЫМ

Мин кыракый атастаахпын
Арбайбыт хара түүлээх,
Маадьябар түөрт атахтаах,
Хап-хара харахтардаах.

Кини кутуруга куйбаннаан
Утары сүүрэн тахсааччы,
Сып-сылаас тылчаанынан
Иэдэспиттэн салааччы.

Мин кыракый атасчааным
Миигин кытта улаатар,
Мин дьыссааппар барарбар
Куруук миигин атаарар.

МИН АТЫМ

Мин үлэһит аттаахпын
Сайын оттуур, үүт таһар.
Көлүөһэлээх тэлиэгэнэн,
Түргэнник айаннатар.

Кыһын сыарҕа иилинэн,
Алаастары кэрийэр.
Ыраах күөлтэн муус тиэйэн,
Иһэр ууну хааччыйар.

Кыһыннары, сайыннары,
Сынньанары билбэккэ.
Үлэлииртэн салгыбат,
Ыарахантан толлубат.

НЬИРЭЙ ДОҔОР

Мэник ньирэй доҕорбун,
Имэрийэ таптыыбын,
Тоһугуруур туйахтарын
Түүппүлэбэ тэннибин.

Мин ньирэйбин уулатыам,
Хаайан туран мэччитим,
Хаппыт киини хомуйан
Кумаардартан түптэлиэм.

Ийэтэ ыраах баран
Алаастары кэрийиэ,
Мэччирэннээх сир булан,
Киэхээ ыамҕа ыанньыйыа.

УОРУЙАХ КУТУЙАХ

Таҕаһын хомуйбат оҕоттон
Кутуйах таҕаһын уорбута,
Муостаҕа сытарын хомуйан,
Хороонун диэки соспута.

Тагаскын муостаҕа ыһыма,
Сааһылаа олоппос үрдүгэр,
Оччоҕо ханнык да кутуйах
Тиийиэ суоҕа эн тагаскар.

УУЛААХ ОТОН

Халын тыаҕа сылдыаммыт,
Уулаах отон хомуйабыт.
Биэдэрэнэн үргээммит,
Дьааһыктарга мунһабыт.

Элбэх, бөдөҥ отоннор,
Хойуутук да үүнэллэр.
Хомуйарга астыктар,
Уулаах кыһыл отоннор.

МООННЬОҢОН

Халын тыа саҕатыгар,
Күлүк сиргэ саһа үүнэр.
Моонньоҕону таптыыбын,
Эбээбинээн үргүүбүн.

Ситэн буспут моонньоҕон,
Арыт олус ыксаллаах.
Таарыйааккын кытары,
Окко түһэр саһаары.

ХАПТАҒАСЧЫТТАР

Орой мэник уолаттар
Бүгүн бэккэ чуумпурбуттар,
Хаһыылара аччаабыт,
Сөтүөлэрэ тохтообут.

Үрэх күлүк сирдэринэн,
Хаптаҕастар сиппиттэр,
Кып-кыһыл отонноро
Чөмөхтөһө үүммүттэр.

ДЬЭДЬЭННИТТЭР

Эдьийбинээн иллээхтик,
Сир астыыры таптыыбыт.
Билэр ыллык суолбутунан
Дьэдьэнни ыстанныбыт.

Дьэдьэннэрбит кэтэспиттэр,
Кытаран миннийбиттэр.
Дыргыл сыттаах дьэдьэннэр,
Олус, олус миннийгэстэр.

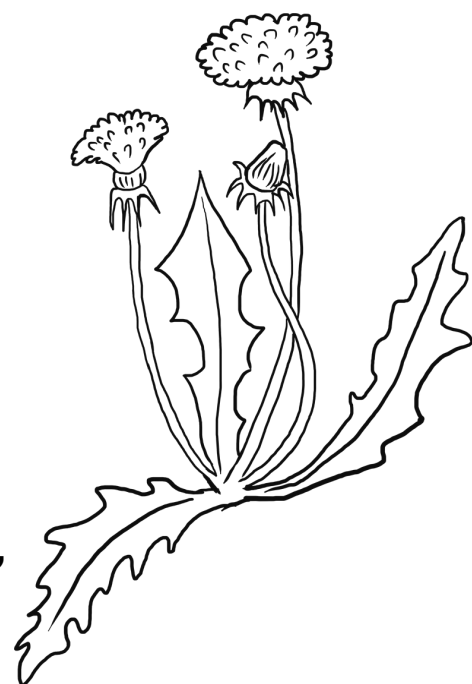
СУГУННЬУТ

Халын тыаба сьлдьяммын,
Ийэбинээн сугуннуубун.
Оноойукпун толороммун,
Үөрэ-көтө амсайабын.

Арай тылым күөбүттэн,
Олус, олус соһуйдум.
Ол эрэн минньигэһин
Сөбүлээммин астынным

НЬЭЭМ-НЬЭЭМ

Сарсыарда эрдэ уһуктар,
Киэһэ эрдэ утуйар.
Ньээм-ньээм сибэкки
Күн балтыта эбиккин.

БАҒА БАТАҒА

Баға батаға сибэкким
Олус дағаны кэрэбин.
Сииктээх сири таланнын,
Өлгөмнүк да үүнэбин.

ЛЫАХЧААННАР

Мэник лыахчаан кыргыттар
Мэнигилии көтөллөр,
Сибэккиттэн сибэккигэ
Дьиэрэнкэйдээн тэйэллэр.

Сахам сириң оһуордара,
Күөх сайыммыт киэргэллэрэ.
Мэник лыахчаан кыргыттар
Сатаан көтөр сибэккилэр.

МАГНАЙГЫ ХААР

Түннүгүнэн көрөммүн
Хаар ооньюутун сөбөбүн,
Кылбаа манган түү мээчик,
Нап-набыллык дайарын.

Чөмөхтөһө түһэннэр
Оһуор тihэ түмсэллэр,
Мэник тулук буоланнар,
Таһырдыа ыңыраллар.

Обуруотум олбуорун
Бэргэһэлээн күлсэллэр,
Күһүн көмүс ыллыгар
Куруһуба тэлгииллэр.

КЫҢЫН УРАТЫТА

Кыһыны таптыыбын,
Хаар түһэр үнкүүтүн,
Күн хаарга сүүс араас
Өн тihэр сырдыгын.

Курустаал тэлгэтэн
Муус күөлгэ турбутун,
Хаар түспүт суолугар
Оһуордуу хаамарбын.

Таптыыбын кыһынгы
Айылба кэрэтин,
Дьыл кэмэ ураты
Алыптаах көстүүтүн.

КЭРЭ ХААР

Хаар уустук оһуоругар
Күн сандаара күлүмнүүр,
Ураты көстүүтүгэр
Нап нарыннык мичээрдиир.

Сахалыы оһуорунан
Хатыннары киэргэппит,
Сылаас, сырдык тыынынан
Аан дойдуну симээбит.

КЫҢЫҢҢЫ ООНЬУУЛАР

Таһырдыа тымныйбыт,
Кыһыммыт дьэ кэлбит.
Оҕолор мустаммыт,
Сырылыы барыахпыт.

Халыҥнык таҥнаммыт,
Салааска соһуохпут,
Хаарынан бырахса
Иллээхтик оонньоохпут.

Муус турбут күөлүгэр,
Хаҥкылыы сырсыахпыт.
Хаар киһи онорон
Эргиччи хаамсыахпыт.

СЫЛААСТЫК ТАҢНАБЫН

Сылаастык таҥнаммын
Таһырдыа оонньоубун,
Этэрбэс кэтэммин,
Дьиэрэнкэй тэбэбин.

Таҥаһым кэрэтэ,
Бар дьоммун сөхтөрөр,
Оһуора мандара
Үгүһү көрдөрөр.

Мин саха кыһабын
Кыһыны таптыыбын,
Таһырдыа оонньоурбун
Хаарынан хаамарбын.

САҢА ДЬЫЛ!

Сага дьылбыт тийэн кэллэ -
Салаасканан сырылаан,
Сага дьылбыт тийэн кэллэ -
Харыйанан дыргыйан.

Сага дьылбыт тийэн кэллэ -
Көрү-нары көбүлээн,
Сага дьылбыт тийэн кэллэ -
Үөрүү-көтүү кэһиилээн.

САҢА ДЬЫЛГА ХОҢООН

Манан, кыһыл оонньуурдаах,
Харыйабыт сандаарбыт.
Сага дьылга киэргэнэн,
Ылдьыттарын манаабыт.

Аныгылыы муннукка
Хаартыскаба түһэллэр.
Үөрбүт-көппүт түгэннэрин,
Үйэлэргэ тиһэллэр.

ТЫМНЫЫ ЭҺЭЭ ОҢОНЬОР

Тымныы Эһээ оҕонньор
Хантан тийэн кэллинг эн?
Ханнык ыраах суолунан
Аан дойдуну эргийэн?

Тийэн кэллин биһиэхэ
Түннүкпүтүн кырыалаан,
Дьыссааппытын киэргэтэн
Көрү-нары тэрийэн.

Үрүн хаары көбүтэн
Сыарбабынан сырылатан,
Табаларгын көлүнэн
Кэһиилэргин хомсунан.

Оҕолору үөрдэнгин
Бэлэхтэргин биэрбиккин,
Сага дьылы аһангын
Сиэнгин сиэтэн киирбиккин.

САГА ДЬЫЛБЫТ ТИЙЭН КЭЛЛЭ

Сага дьылбыт тийэн кэллэ,
Хаарчааналыын сиэттиһэн,
Сага дьылбыт тийэн кэллэ,
Кэрэкийэ симэнэн.

Кустук өгнөөх уоттарынан
Уулуссабыт киэргэммит.
Үрүң, кыһыл мөһүүрэни
Күлүмүрдүү иилиммит.

Сага дьылбыт тийэн кэллэ,
Үөрүү-көтүү кэһиилээх,
Ырыа-тойук аргыстаах,
Сырдык ыра санаалаах.

ХОРОВОДКА ХААМСЫАХХА

Сага дьылы таптыыбын,
Сага дьылы күүтэбин.
Харыйабын киэргэтэн,
Сага дьылы көрсөбүн.

Төгүрүччү туруохха,
Хороводка хаамсыахха.
Үөрэ-көтө ыллыахха,
Сага дьылга үөрүөххэ.

Харыйабыт киэргэммит,
Оонньуурдарын иилиммит.
Ырыа-тойук истээри,
Үңкүүбүтүн көрөөрү.

Маскараадтаах оҕолор,
Олус, олус үөрбүттэр.
Дед Моруоспут кэлэрин,
Олус, олус күүппүттэр.

ХААР

Мин хаары ытыспар ыламмын,
Сүрэжим сылааһын бэрсэбин,
Уонна хаар ыллыгар уураммын,
Эрийэ, эргитэ хаамабын.

Төкүнүк, бөкүнүк мээчигим,
Хаар киһи буолаары тиэтэйэр,
Күн сырдык мичээрин ингэрэн
Миигинниин ооньнуурун кэтэхэр.

Онтон эн хаар киһинг ханнаний?
Хаар мээчик эн оҕордун?
Мин курдук хаар киһи оҕорон,
Тэлгэхэн иһигэр туруордун?

ХААР КИҤИ

Оҕолор таһырдыа тахсаннар,
Сибиэхэй салгынна ооньнуулар.
Халыннык таҥныбыт буоланнар,
Кинилэр тымныыга тонмоттор.

Кыра хаар улаатар мээчиги,
Суол устун эргитэ сүүрэллэр.
Улахан хаар киһи оҕорон,
Астынан үөрэллэр-көтөллөр.

Хорсун хаар киһибит туруоҕа,
Саҥа дьыл кэлэрин кэтиэбэ,
Тымныыттан толлубат доҕорбут,
Таһырдыа ооньноһор оҕобут.

КЫРАЧААННАРГА КЫЛГАС ХОҢООННОР

Сага дьылы таптыбын,
Сага дьылы күүтэбин.
Харыйабын киэргэтэн,
Сага дьылы көрсөбүн.

* * *

Маскарадтаах оҕолор,
Олус, олус үөрбүттэр.
Дед Моруоспут кэлэрин,
Олус, олус күүппүттэр.

* * *

Харыйабыт киэргэммит,
Оонньуурдарын иилиммит.
Ырыа-тойук истээри,
Үнкүүбүтүн көрөөрү.

* * *

Сага дьылга оҕолор,
Бука бары үөрэллэр.
Дьыссаакка кэлэннэр
Маскарад кэтэллэр.

* * *

Төгүрүччү туруохха,
Хороводка хаамсыахха.
Үөрэ-көтө ыллыахха,
Сага дьылга үөрүөххэ.

Мин кэрэ Каринабын,
Кыһыл бэргэһэчээммин.
Хоһооммун этэммин,
Ийэбин үөрдэбин.

ХААР КЭРЭТЭ

Кыһынны айылба
Ураты көстүүтэ
Сүрэхпин манньыта
Үөрүүнэн толордо.

Хаар түһэр, үнкүүлүүр
Эргиччи күлүмнүүр
Сүүс араас өнгүнэн
Абылыы көөчүктүүр.

Таптыбын кыһынны
Үрүн хаар үллүгүн,
Тымныыттан харыстыыр
Кэрэкэ көстүүтүн.

Хаарынан оонньооммут,
Арааһы айабыт,
Кыһынны кэрэни
Кэрэхсии туойабыт.

ХААРЧААНА

Күүтүүлээх күнгүтүгэр
Күндү ыалдыт буоламмыт,
Сиэннэрбит дыссааттарыгар
Хомунаммыт кэллибит.

Ырыа-тойук истээрибит.
Үнкүү-битии көрөөрүбүт,
Үчүгэйкээн кэһиибитин
Оҕолорго биэрээрибит.

Кэллибит бырааппынаан,
Кырдыаҕас эһээбинээн.
Эһигини үөрдээри –
Саҥа дылы аһаары.

САҢА ДЬЫЛГА ҮӨРЭНИЭМ

Мин быйыл үөрэнэ барыабым,
Дыссааппын куруутун ахтыабым.
Симэммит харыйа бу саалга
Сандааран турарын саныабым.

Кыракый бырааттар, балтылар,
Манна мустубут ыалдыттар.
Быйылгы саҥа дыл кэлбитэ
Миэхэбэ улаатыы бэлиэтэ.

Алыптаах сана дыл кунугэр,
Олус да элбэхтэр бэлэхтэр.
Дьон бары бугун дьолломмут,
Саҥа дыл! Саҥа сыл тосхойбут!

ТАММАХТАР

Күн сырдык сардангата,
Үрүн хаары ууларда.
Дьэнкир, күндү таастары,
Эргиччи ыспахтаата.

Сүүрүк буолан сырсаллар,
Мэнигийээн таммахтар.
Куоталаһа сүүрэллэр,
Сандаарыһа күлсэллэр.

Чалбахтарга экирээн!
Сүүрүктэргэ сүүрэлээн!
Сааскы сырдык күннэри,
Ыллыы-туойа уруйдаан!

Топ, топ, топ таммахтар
Ыстангалыы ооньуулар.
Кырыыһаттан түһэннэр,
Мэнигилии сырсаллар.

СААСКЫ ХААР ТОЙУГА

Сааскы халлаан сандаарбыт,
Күммүт лаппа уһаабыт,
Оҕо-аймах таһырдыа
Хаарга ооньуу тахсыбыт.

Ыраас хаарга булчуттар
Кыылы суоллуу бултуулар.
Байанайга махтанан
Алгыс тылы аныыллар.

Сылгыларбыт сырсаллар,
Хаары хаһа аһыыллар.
Туллуктарбыт чоргуһа,
Харалдьыкка түмсэллэр.

Үрүн күммүт мичээрэ
Сып-сылаастык сандаарар,
Сааскы күммүт онуоруо
Чараас хаарга тэлгэтэр.

СААС

Сааскы күммүт үөрэ көрдө,
Харалдьыты таһаарда,
Халын хаары ууларан
Чалбабы чурулатта.

Күлүмүрдэс сүүрүктэр
Куллугуруу усталлар,
Суола үрэх уутугар
Күрэхтэһэ сырсаллар.

НЬУРГУ, НЬУРГУ, НЬУРГУҮН

Сааскы күммүт сардангата,
Чалбахтарга мэниктээтэ,
Ойуоккалаан сырыста,
Сүүрүктэрдиин саһыста.

Ньургу, Ньургу, Ньургуһун,
Күн мичээрин оҕото,
Сырдыгынан сандааран,
Алаастарбын толордо.

Ньургуһуну көрбүтэ,
Олус, олус үөрбүтэ,
Иэдэһиттэн имэрийэн,
Күүскэ сыллаан ылбыта.

Сааскы күммүт бэлэбэ,
Симик, истинг мичээрэ,
Сахам сааһын кэрэтэ,
Ньургуһун сибэккитэ.

ДЬЭРЭКЭЭН НЬУРГУҮННАР

Күн күүлэйдиир ыллыгынан,
Ньургуһуннар тыллыбыттар,
Улуус аайы уратытык
Оһуор тиһэ үүммүттэр.

Күн сардангатын санатар
Кыламан сэбирдэхтээхтэр,
Дьүкээбил өгүн оонньотор
Дьэрэкээн дьүһүннээхтэр.

НЬУРГУҮН

Маннайгы сибэккилэр,
Хонууга тыллыбыттар.
Саһарчы мичээрдээннэр,
Дойдубун киэргэппиттэр.

Ньургуһун сибэкки үүммүтүн,
Хоһооммор этиэхпин баҕардым,
Нап-нарын, сэмэй бэйэтин,
Эйиэхэ тэнниэхпин санаатым.

Ньургуһуну үргээмэ,
Үрдүнэн атыллаама.
Чуумпураннын одуулаа,
Кэрэкэтин кэрэхсээ.

Ньургуһунум барахсан -
Чурулуур сүүрүк аргыстаах,
Сааскы күн сылааһа мичээрдээх,
Сырдыкка талаһар майгылаах.

ЭРЭЛЛЭЭХ САППЫКЫМ

Эрэһиинэ саппыкым
Саамай таптыыр таһаһым,
Эрэһиинэ саппыкым
Мин эрэллээх атаһым.

Кураан күнгэ даһаны
Ууну бэйэм дьаһайыам,
Бадарааны таһааран
Үлэ бөһө үлэлиэм.

Сарсыарда эрдэ тураммын
Мин таһырдыа тахсабын,
Ардах таппыт чалбаһын
Ортотунан хаамабын.

Эрэһиинэ саппыкыбын
Эрэллээхтик кэтэбин.
Эрчимнээхтик үктээммин,
Мэник-тэник уолчааммын.

ОҕО СААСКА ООНЬУОХХА

Сааскы халлаан анныгар,
Кулун тутар ыйыгар,
Таһырдыабыт сылайбыт,
Күммүт уота уһаабыт.

Сырдык халлаан анныгар,
Хайыһардаан хаамсыахха,
Үрдүк сыыртан сырылаан,
Салааскалаан сырсыахха.

Сылаас халлаан анныгар,
Хаарынан бырахсыахха.
Халыг мууска ханкылаан,
Оҕо сааска ооньюохха.

ДЬЫССААППЫН ТАПТЫЫБЫН

Мин дьыссааппын таптыыбын,
Үөрэ-көтө кэлэбин.
Мин дьыссаатым сып-сылаас,
Мин дьыссаатым ып-ыраас.

Өссө бааллар ооньюурдар:
Массыыналар, куукулалар.
Эгин араас кубиктар,
Эрэһиинэ мээчиктэр.

Манна бааллар доһотторум.
Бииргэ ооньюур оһолорум.
Мэник-тэник уолаттар,
Сытыы тыллаах кыргыттар.

Мин дьыссааппын таптыыбын
Өрүү үөрэ кэлэбин.
Ааны аһан киирдэрбин:
«Үтүө күнүнэн!» диибин.

КҮНҮ КЫТТА ООНЬУУБУН

Сиэркилэни ыламмын,
Күнү кытта ооньуубун,
Ардах кэннэ чалбахха
Күнү кытта ооньуубун.

Бэл сөтүөлүү сылдыаммын
Күнү кытта ооньуубун.
Күнү быһа, күнү быһа,
Күнү кытта ооньуубун.

САЙЫНЫ ТАПТЫЫБЫН

Сайыны таптыыбын,
Сайыны күүтэбин.
Сөтүөлүү сүүрэрбин,
Дуоһуйа ооньуурбун.

Сибэкки-бастыҥа,
Төбөбөр кэтиэҕим.
Күн күбэй ийэбэр
Утары сүүрүөбүм.

Чыычаахтары үтүктэн,
Чырып-чырып ыллыаҕым.
Илиилэрбин саратан,
Кынаттанан көтүөбүм.

КИҢИ АЙЫЛҔА ОҔОТО

Тулалыыр эйгэни харыстаа,
Аҕан кэриэтэ убаастаа.
Ийэн кэриэтэ эн таптаа.
Киһи - айылҔа оҔото.

Бааһырдыма, киртитимэ,
Алдыатыма, аймаама,
Харыстаа уонна бүөбэйдээ
Киһи - айылҔа оҔото.

МИН ТЫЛЫМ – МИН КҮҮҢҮМ

Төрөөбүт тылбынан
Ыраастык сангарыам,
Ураанхай омукпун
Уруһуйдаан айхаллыам.
Төрдүбүн, төрүппүн
Үөрэтэн билиэҕим,

Төрөөбүт дойдубун
Киэн тутта ааттыаҕым.
Мин тылым – күлүүһүм,
Сүүс үйэ үөрэбэр!
Мин тылым – мин күүһүм
Мин көтөр кынатым.

ҮҮТҮ ХАНТАН ЫЛАБЫТҮЙ

Үүтү хантан ылабытуй?
Үүтү тобо иһэбитий?
Үүттэн тобо үүнэбитий?
Үүтү тобо таптыыбытуй?

Тото аһаабыт ынахтан
Үүтү ыаннар ылаллар,
Алаас минньигэс отуттан
Үүт битэмиинэ тиһиллэр.

Үүтү иһэн астынабыт
Минньигэһин сөбүлүүбүт,
Битэмиинин иһэрэбит
Үүтү иһэн улаатабыт.

ҮРҮҢ АҢЫ АҢЫАХХА

Ийэбинээн титииккэ
Кии уматан түптэлиибит,
Ньирэйдэри эмтэрэбит,
Ынах ыаммыт үүттэнэбит.

Үрүң үүтү сиидэлээн
Омуһахха ууруохпут,
Оччобуна сарсыарда
Чөчөгөйүн баһыахпыт.

Ытыгынан ытыйан
Күөрчэх сиэммин астыныам,
Үрүң аһы аһааммын
Чөл туруктаах улаатыам.

КУҺҮН

Күһүн буолан уһуйаанга,
Үөрэ-көтө кэллибит.
Оҕолордуун көрсөммүт,
Оонньоон өрө көттүбүт.

Күһүн күндү бэлэбин
Обуруокка буллубут.
Халын тыаны кэрийэн
Отоннооммут үөрдүбүт.

Көмүс күһүн күнүгэр
Ырыа-хоһоон эттибит.
Күрэхтэһэн ыллыбыт,
Быыстапка тэрийдибит.

КӨМҮС КУҺҮН ҮЛЭТЭ

Көмүс күһүн бэлиэтэ
Үтүө үлэ түмүгэ,
Саха куттаах барыта
Кэтэһэр бириэмэтэ.

Оҕолор барытыгар
Кыттыһа хамсаналлар,
Дьиэ кэргэн үлэтигэр
Кыра саастан сысталлар.

Обуруоттан үүнүүнү
Хаһааналлар ийэлэр,
От үлэтин түмүктээн
Астыналлар аҕалар.

Үөрэх дьыла саҕаланан
Оскуолаҕа бараллар,
"Көмүс күһүн" күрэбэр
Түмсүүлээхтик кытталлар.

КУҺҮНҮГҮ КЫЛГАС ХОҢООННОР

Көмүс күһүн күлбүтэ,
Сэбирдэби көтүтэ.
Ардахтары түһэрэ,
Чалбахтары элбэтэ.

Саппыкыны кэтэммит,
Чалбахтан куттаммаппыт.
Сүүрүктэргэ күн уотун,
Эккирэтэ оонньоубут.

ҮӨРЭНЭ БАРАБЫН

Мин быйыл сэттэбин туоламмын,
Оскуола боруогун атыллыам.
Суумкабар букубаар уктаммын,
Үөрэхтээх буоларга кыһаллыам.

Дьыссаакка хааллылар оонньуурдар,
Куукула, массыына, кубиктар.
Миигинниин үөрэнэ барсаллар,
Үөрэххэ бэлэмнээх доҕоттор.

Быраһаай мин күндү дьыссаатым,
Аны мин үөрэнэ барабын.
Үөрэх киэнг аартыгар сирдээбит
Дьыссааппын мин куруук ахтыабым.

КИИРИЭБИМ ҮӨРЭНЭР КЫЛААСПАР

Сибэкки дьөрбөтө тутуурдаах,
Кириэбим үөрэнэр кылааспар.
Бу манна мин элбэх доҕордоох,
Үктэнним үөрэх киэнг аартыгар.

Ааҕарга, суоттуурга кыһаллыам,
Ырыаны-тойугу биһириэм.
Омуктуу кэпсэтэ үөрэниэм,
Үтүөнү кэрэхсии улаатыам.

Маннайгы учуутал киһибин,
Мин истэ, ытыктыы улаатыам.
Сыл аайы билибин хангатаң,
Үрдүктэн-үрдүккэ дьулуһуом.

~ ~ ~

ИЙЭЛЭРГЭ ХОҢООННОР

Мин ийэбин таптыбын
Кини тылын истэбин,
Ийэм тугу соруйбутун
Тута толоро охсобун.

Оонньуурдарбын сааһылыбын,
Ороммун хомуйабын,
Сарсыарда эрдэ тураммын
Дьыссааппар хааман кэлэбин.

* * *

Мин ийэбэр көмө киһибин
Түөрт уолтан кыраларабын
Күннэрэ ыйдара буолабын
Ол эрэн атаах буолбатахпын.

Ардыгар мас кыстыыбын,
Дьиэм муостатын харбыыбын.
Ийэбэр иһити хомуйсан
Олуһун кинини үөрдэбин.

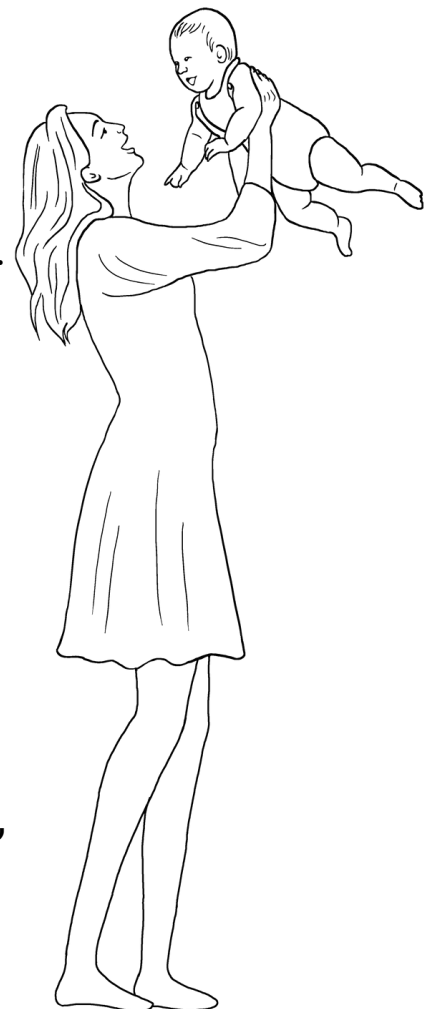
Ийэбэр көмөлөһөбүн
Кини тылын истэбин
Ийэбин мин хомоппоппун
Тоҕо дьиэтэр таптыыбын.

* * *

Оҕо сааһым сырдык сардагата,
Таптыыр сүрэжим тэбэр иэйиитэ.
Мин олоҕум истинг доҕоро
Күн күбэй ийэккэм буоллаҕа.

Мин ийэм харабын харата
Ыйдангалаах түүн кэриэтэ.
Мин ийэм уһун суһуоҕа
Үрэжим толбоонурар долгуна.

Мин ийэм истинг мичээрэ
Күн сылаас сардагатын кэриэтэ,
Мин ийэм хатыылаах ытыһа
Ийэккэм миэхэҕэ таптала.

* * *

Мин бүгүн хоһооммун үөрэттим
Ийэбэр этэммин үөрдээри.
Мин бүгүн хоһооммун үөрэттим
Тапталым тылларын этээри.

Таптыбын эйигин ийэккээм
Күн уотун көрдөрбүт киһиккээм,
Эн нарын, эн истинг мичээргин,
Эн сэмэй, сымнаҕас майгыгын,
Эйэбэс, элэккэй бэйэбин.

* * *

Мин ийэм кэрэ дьүһүннээх,
Мин ийэм таптыыр сүрэхтээх,
Мин ийэм элэккэй майгылаах,
Мин ийэм быраас идэлээх.

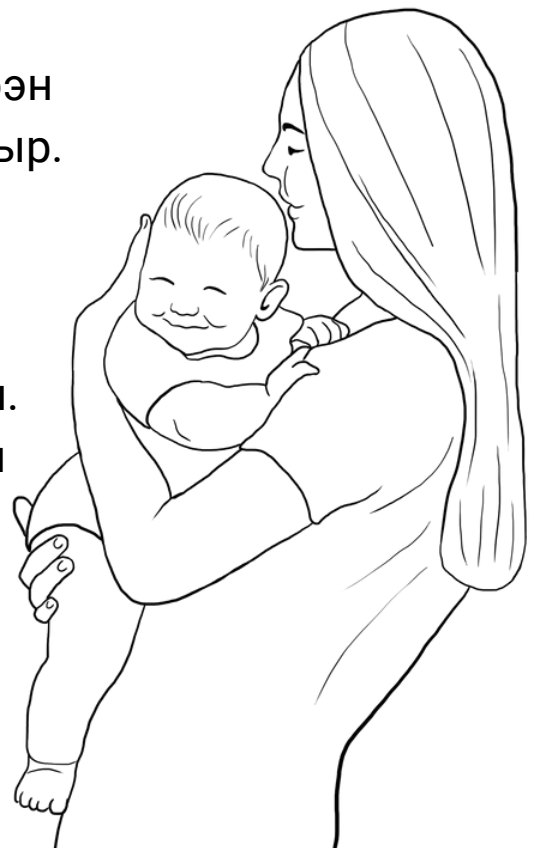

Мап-маган халаатын кэтэн
Эмин-томун бэлэмниир,
Ылдьыбыт дьоннору эмтээн
Бар дьону барытын абырыыр.

* * *

Маамам миэнэ үчүгэй,
Мин маамабын таптыбын.
Мооньуттан күүскэ кууһан
Иэдэһиттэн сыллыбын.

* * *

ИЙЭ БУОЛАН ООНЬУУБУН

Куукулабын ыламмын,
Ийэ буолан ооньуубун,
Ийэм курдук ыллыбын,
Имэрийэ сыллыбын.

Пластелин мэһийэммин,
Бэрэски буһарабын,
Куукулабын күндүлээн
Үөрэ-көтө аһатабын.

Мин улаатан бараммын
Ийэм курдук буолуобум,
Ийэм курдук мичээрдээх,
Үтүө-мааны майгылаах.

ИЙЭБИНЭЭН ЫҢЫАХХА

Мин бүгүн ыһыахха бараары
Халадаай ырбаахы кэтиэбим,
Суһуохпун сааһылыы өрүнэн,
Бастыҥа кэтэммин үөрүөбүм

Сахалыы симэхпин симэниэм,
Ийэбин кытары сиэттиһиэм,
Ырыалаах тойуктаах ыһыахха,
Үөрүүгэ-көтүүгэ кыттыһыам.

Хомуска, тойукка холонуом,
Алгыска кыттыһан чуумпуруом.
Оһуокай үктэлин батыһыам,
Өбүгэм үгэһин ытыктыам.

ИЙЭЛЭР КҮННЭРИНЭН

Күн күбэй ийэбэр
Эбэрдэ аныбын,
Күндү киһибэр
Алгыспын ыытабын.

Күн аайы тупсангын
Ыарыыны киэр кыйдаа,
Дьол суолун тутуһан
Сырдыгы ыралала.

Үөрүүлээх-көтүүлээх
Күннэрин үксээтин,
Ситиһии үктэллээх
Аартыгын кэнээтин.

Үөрэххэ-үлэбэ
Көбүлүү эн сирдээ,
Чинг тирэх буолангын
Кэрэни кэскиллээ.

Таптыыбын эйигин
Кэрэкэ бэйэбин,
Күн сириң көрдөрбүт
Күн күбэй ийэбин.

Мин дьоллоох оҕобун
Аттыбар бааргыттан,
Эбээ да буолларбын
Ийэлээх буолартан.

ИЙЭ КҮНҮГЭР КЫРАЧААННАРГА ХОҠООННОР

Күн күбэй ийэбин
Мин олус таптыыбын,
Ийэбэр анааммын
Хоһооммун этэбин.

Мин сэмэй бэлэхпин
Утары уунабын,
Ийэбин үөрдэммин
Мин бэйэм үөрэбин.

Ийэбэр анааммын
Ырыабын ыллыыбын,
Хоһооммун этэбин
Үңкүүлээн дайабын.

Улаатан бараммын
Ийэм курдук буолуобум,
Ийэм курдук мичээрдээх
Үтүө мааны майгылаах.

КУЛУН ТУТАР 8 КҮНЭ

Араас өгнөөх кумаабыны,
Кыптыыйынан кырыябын,
Кэрэчээнэ сибэккини
Оһуор тиһэ киэргэтэбин.

Нарын-намчы лоскуйдартан,
Кэрэ бэлэх тиһилиннэ,
Ийэм сылаас мичээриттэн,
Тулам сырдыы сандаарда.

Ыллыы-ыллыы үлэлиибин,
Араас өгү дьүөрэлиибин,
Күндү көмүс ийэбэр
Бэлэхпин бэлэмниибин.

Бүгүн ийэм күнэ үүннэ,
Кулун тутар ахсыс күнэ,
Күндү көмүс ийэбин
Олус күүскэ таптыыбын.

МИН ЭБЭМ

Күөрчэхтии ытыллар былыттар
Үөһээнэн набыллык усталлар,
Күн сырдык ыллыгын батыһа
Дьээрэкээн кустугу тиһэллэр.

Үүт сыттаах былаатын көннөрө,
Мин эбэм ыраабы одуулуур,
Элэккэй эйэбэс мичээрэ,
Сирэйин киэргэтэ оһуордуур.

Мин эбэм алыптаах алгыһа,
Ырыаба тиһиллэ ылланыа.
Олобун киэргэтэр ыччата,
Куруутун киэн тутта ытыктыа.

МИН АНЫГЫ ЭБЭМ

Эбэм миэнэ мап-мааны,
Куударалаах баттахтаах,
Хобулуктаах түүппүлэлээх,
Сотовай төлөпүүннээх.

Скандинавскайдыы хаамар,
“Пп” диета тутуһар,
Эгин араас түмсүүлэргэ
Барытыгар кыттыһар.

Ютубунан ас астыыр,
Интернетка үлэлиир,
Пицца, суши буһарар
Арыт күөрчэх ытыйар.

Аныгылыы көрүүлээх
Сытыы-хотуу майгылаах,
Үтүө-мааны эбэбин
Мин олуһун таптыыбын.

МИН ЭБЭМ

Сүрэбим сүппэт ахтылбана,
Ырыа буолан ыллана көттө,
Мин эбэм ытыһын сылааһа
Оҕо сааспын саната эргиттэ.

* * *

Мин эбэм суһуоҕар
Үрүң хаар үңкүүлүүр,
Мин эбэм хааһыгар
Үрүң хаар кылбанныыр.

* * *

Мин эбэм минньигэс бэрэски буһарар,
Мин эбэм көрүдүүс кэпсээни сэхэргиир,
Мин эбэм күөрчэби ытыйан күндүлүүр,
Мин эбэм миигин олуһун сөбүлүүр.

~ ~ ~

ИЙЭ, АҢА КҮНҮНЭН

Саха сирин үрдүнэн
Ийэ, аҥа күнүнэн!
Дьоллоох оҕо күнүнэн
Итии-истинг эбэрдэ!

Дьииэ кэргэнтэн ыллыктанан
Оҕолорбут улааталлар,
Дьоһун-мааны дьон буолан
Олохпутун оһуордуулар.

Дьоллоох оҕо мичээрэ,
Истинг таптал туоһута,
Уна, хангас илиитин
Чинг эрэллээх тирэбэ.

Ийэ, Аҥа уонна оҕо
Иллээх олох эйгэлэнинг,
Үөрүү-көтүү аргыстанан
Уһун дьоллоох олохтонунг.

АҢАБЫНААН ТҮҺҮЛГЭБЭ

Аҥабынаан түһүлгэбэ
Күрэхтэри көрөбүт,
Мас тардыһар уолаттары,
Сүүрэр-көтөр убайдары.

Мин улаатан бараммын
Күрэхтэргэ кыттыабым,
Сүүрүк сылгыны миинэммин
Тыалы кытта сырсыабым.

Ыһыах ытык күнүгэр
Үрүң күммэр үңүөбүм,
Саха омук буоларбынан
Киэн тутта улаатыабым.

АҢАЛАР КҮННЭРИГЭР УОЛАТТАРГА

Дьииэ кэргэн тутула,
Эрэнэр эркинэ,
Тирэнэр тирэбэ
Аҥабыт буоллаҕа.
Аҥабыт үөрэтэр,
Үлэбэ уһуйар,

Эр киһи буоларга,
Тулуурга, дьулуурга.
Аҥабыт үөрэтэр,
Үлэбэ уһуйар,
Эр киһи буоларга,
Тулуурга, дьулуурга.

ДОЙДУБУН КӨМҮСКҮӨМ

Уол оџо буоламмын
Мин хорсун куттаахпын,
Улаатан бараммын
Саллааттыы барыабым.

Өбүгэм үгэһин
Ытыктыы улаатыам,
Айылџам кэрэтин
Куруутун кэрэхсиэм.

Дойдубун көмүскүөм,
Сэрииттэн харыстыам.
Үөрэххэ-үлэџэ
Көхтөөхтүк кыттыһыам.

Уол оџо буоламмын
Мин хорсун куттаахпын.
Ийэ сир дойдубун
Харыстыыр иэстээхпин.

АРМИЯџА БАРЫАХПЫТ

Уол оџо буоламмын
Армияџа барыабым,
Ийэ сирбин көмүскүүр
Хорсун саллаат буолуоџум.

Ыраас халлаан анныгар,
Иллээх олох туһугар.
Дьол ырыата ылланар
Чинник саллаат үктэнэр.

Үлэ, үөрэх аргыстаах
Чэгиэн-чэбдик буолуохха,
Дьоллоох олох туһугар
Иллээхтик улаатыахха.

ЛЕТЧИК БУОЛУОџУМ

Эрдэ туран, утуйан,
Сытыы-хотуу буоллахха.
Элбэџи билэн-көрөн,
Хорсун-хоодуот буоллахха.

Летчик буола улаатыам,
Былыттары курдаттыам.
Сулустардыын алтыһан,
Үрдүккэ өрө көтүөм.

Бу төрөөбүт дойдубун,
Үрдүк Мэнэ халлаантан,
Өнгөйөммүн көрүөџүм,
Оџо сааспын саныабым.

МИН САЛЛААТ СИЭНЭБИН

Хорсуннук туттаммын
Дьоһуннук үктээммин
Саллааттыы хаамабын,
Дьоруойдуу туттабын.

Мин саха уолабын,
Мин саллаат сиэнэбин,
Мин Дьоруой Сүөдэри
Утумнуур ыччаппын.

Баатара сиригэр
Эн аатын ааттанар,
Сыымабын ыччата
Киэн тутта, махтанар.

Ытыктыы махтанар
Эн хорсун быһыыгар.
Дьоһуннук олорбут
Чабылхай олоххор.

ДЬОРУОЙ ОҕО СААҤА

"Сынаһалаах" алааһыгар
"Атыр тириитэ" сайылыгар,
Дьоруой Сүөдэр оҕо сааһа
Кустуктана ааспыта.

Сайылыкка сарсыардаттан,
Үлэ күөстүү оргуйара,
Ол да буоллар быһыыгар,
Оҕо-аймах оонньоура.

Үрэххэ сырсан киирэн
Күрэхтэһэ харбыыллара,
Хабылыктаан, хаамыскалаан,
Бэрт иллээхтик оонньоуллара.

Сылгылардыын сырсаллара,
Мас да тардыһан ылаллара,
Туста да оонньоуллара,
Оһуокайдаан да ойоллоро.

Бу манна барытыгар
Сүөдэр ордук чорбойоро,
Кыра оҕо эрдэбиттэн
Холобурга сылдьара.

Сүөдэр үтүө майгытын,
Хорсун-хоодуот сүрэбин,
Холобур онгостобут
Сүөдэр сүдү Дьоруойбут.

ДЬОРУОЙ СҮӨДЭР ПОПОВКА

Үлэ-хамнас үөһүгэр
Иллээх дойду сүрэбэр,
Самаан сайын түбүктээх,
От үлэтин кэмигэр

Көһүппэтэх кыргыс күнэ,
Хара хааннаах илбис түүнэ,
Сир-ийэни ытаппыта,
Кэнчээрини кэрдибитэ.

Фашист хара санаата
Ыардык сири аймаабыта,
Ыччат дьону ол кутаата,
Кыргыһыыга ыңырбыта.

Сылгы миинэн сахалар
Алаас сиртэн аттаннылар,
Хара дьайы самнарарга
Хорсун дьоннор туруннулар.

Көһүппэтэх көрсүһүүттэн,
Саллыбаттар саллааттар,
Өстөөбү самнарарга,
Кыайыыны уһансарга.

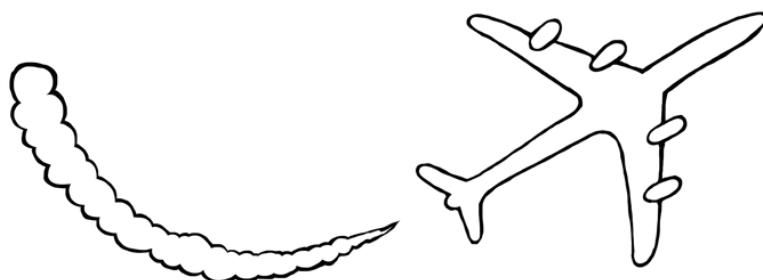
Хорсун-хоодуот өбүгэбит,
Кыһыл былаах күөрэппитэ,
Иллээх олох туһугар
Сэриилэһэ киирбитэ.

Сэмэй саха хорсун уола
Дьоруой Сүөдэр кыргыһыыта,
Саха кутун бииргэ түмэн
Кыайыы суолун тэлбитэ.

Мэнэ сири таанката,
Сүөдэр аатын сүкпүтэ,
Уоттаах сэри толоонугар
Кыайыыга сирдээбитэ.

Ааспыт үйэ кыргыһыыта
Норуот бүттүүн түмсүүтэ!
Кыайыы күнүн өрөгөйүн
Аан Дойдуга аҕалбыта.

Сааскы халлаан сандаарбыта,
Кыһыл былаах күөрэйбитэ!
Үлэ күөстүү оргуйбута
Иллээх олох эргийбитэ!

ОЛОНХОҢО АНАММЫТ ТОЙУК

Дьэ-буо!
Урукку удьуорбут
Уруйдаабыт олонхотун,
Сүмэһиннээх тылынан
Сангардаммыт туойуобун.
Өбүгэ саҕаттан
Ырыабыт-тойукпут,
Сахалыы санабыт
Ситимэ сүппэтин.
Үтүөбэ-кэрэбэ
Эйэлээх олоххо,
Аныгы ыччаппыт
Куруутун дьулустун!

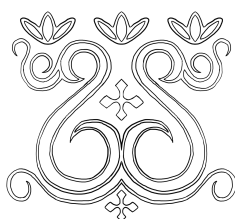
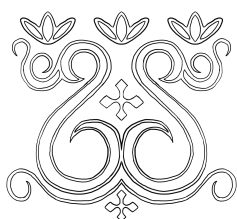
ОҢОЛОР ОҢУОКАЙДАРА

Оһуо-оһуо-оһуокай,
Оһуокайдыыр оһуокай.
Эһиэ-эһиэ-эһиэкэй,
Эһиэкэйдиир эһиэкэй.

Кыра оҗо эрдэхтэн
Оһуокайдыыр оонһууну,
Оройуттан тутаммыт
Оһуокайдаан ойуобун.

Оһуокайбыт биһиэнэ
Ойдоруулаах буолааччы,
Эһиэкэйбит биһиэнэ
Эккирэстээх буолааччы.

Оһуо-оһуо-оһуокай,
Оһуокайдыыр оһуокай.
Эһиэ-эһиэ-эһиэкэй,
Эһиэкэйдиир эһиэкэй.

ОЛОНХОЊУТ ОҢО

Кыракый оґо диэн мыыныман
Тылбын-өспүн сиримэн,
Санааларбын сааһылаан
Сатыырбынан сагарыам.
Өбүгэлэрбит үгэстэринэн
Олонголоон холонуом.
Орто дойдуга озорорбуттан
Олус диэн астынабын,
Үөһэ дойду баарыгар
Ис сүрэхпиттэн эрэнэбин.
Аллараа дойду кэмэлдытиттэн
Туора тута хаамабын.
Онтон Үрүн Айыыларга,
Салгын куппун туттарабын.
Олонголоон холонорбор,
Тула өттүбүн көрүнэбин.
Атахпын кириэстии тэбинэбин,
Харысхал тыыныгар бигэнэбин.
Араҕаччылыыр айыыларбар
Харыстыахтара диэн эрэнэбин.
Олохону ааҕарбар, ол дойдубун
Харахпар ойуулаан көрөбүн.
Үрүн былыкка олорсон
Аал Луук мас үүнэн силигилээн
Турарын көрдүм.
Бу олонхо дойдутун
Алыптаах кэрэкэ маһа
Үс дойду ситимин эйгэтэт,
Олонхо биир сүрүн тирэҕэ эбит.
Бу дойдуга кыһыннара
Хаһан да кэлбэт.

Ото-маһа куура хагдарыйбат.
Күөрэгэйэ өрөөбөккө дырылыыр,
Кэҕэ кыыла тохтообокко ыллыыр.
Сылгылара-сүөһүлэрэ
Киһилии тыыннаахтар,
Дьоно-сэргэтэ
Алыптаах дьобурдаахтар.
Н Салгыы көрүлээн бардахха,
Уһун-киэн кэпсээн буолсу,
Кылгатан кэпсиэх диэтэххэ
Быһыта сотууга холонууһу.
Онон арыый улааттарбын,
Сиһим этэ ситтэбинэ,
Буутум этэ бустабына,
Тылым-өһүм байдабына,
Холоннобум буолуохтун!
Олонхолубум туруохтун!
Дьээ-буо!

ИҢИНЭЭБИТЭ

Тыа кыыллара	3
Дьиэ кыыллара	6
Сир астара, үүнээйилэр	8
Кыһын	11
Саас	17
Сайын	20
Күһүн	22
Ийэлэргэ, эбээлэргэ хоһооннор	24
Абаларга анаммыт хоһооннор	30
Олонхо	31

Литературно-художественное издание

СИЯНИЕ ДЕТСТВА

Стихи

Сосина Мусьяна - Попова Марфа Прокопьевна

Образовательный портал "Пора роста", 2024

На якутском языке

Уус-уран таһаарыы

ОҕО СААС САРЫАЛА

Хоһооннор

Сосина Мусьяна - Попова Марфа Прокопьевна

Эрдээктэр А.К. Корнилова

Худуоһунньук, ойуу-бичик эрдээктэрэ К.В. Филиппова

Техническэй эрдээктэр Г.К. Иванов

Көмпүүтэргэ танна К.В. Филиппова

20.02.2024 с. бэчээккэ илии баттанна. Киэбэ-кээмэйэ 60x84 1/16

Офсет кумааһыта. Болдьох бэч. л. 10,46

Ахсаана 100 экз. Сакааһын №-рэ

Бэчээттэммит сирэ: "Компания "Дани-Алмас"" ХЭТ

677008, СӨ, Дьокуускай куорат, Билибин аат. уул., 10А.

Образовательный портал «Пора роста»

Республика Саха (Якутия), г. Якутск, пр. Ленина, д. 1, оф. 703

Тел. 8 964 425-55-70, e-mail: info@porarosta.ru

www.porarosta.ru

*Күндү аабааччым, эйиэхэ анаан
суруйбут хоһооннорбун оҕоҕор
ааҕан иһитиннэрээр, нойосуус
үөрэтээр, үлэбэр туһанаар.*

*Манна эн айылҕа араас ураты
көстүүтүн, кэрэтин, оҕону иитиигэ-
үөрэтиигэ туһанар хоһооннору
билсиэбин.*

Мусьяна Сосина – Марфа Прокопьевна Попова

